

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: דיני ממונות (כ)

י' טבת תשפ"א 1355 (שנה כו')

ההפטר: "ויהי דבר" (יחזקאל לו)

פרשת וילך

"כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי" (מז, כד)

רבי מאיר מפרמישלאן היה אומר: "כי איך אעלה אל אבי" איך יכול יהודי לעלות לאביו שבשמים לאחר שנות חיים בעולם הזה, "והנער איננו אתי" – אם בני ובנותיו לא הולכים בדרכו ומקיימים את התורה והמצוות כמותו, כי בזאת נבחנת הצלחתו של כל דור בישראל למסור כראוי את מורשת האבות לדור הבנים שהוא דור ההמשך, עתידו של עם ישראל. וזה מה שיעשה להורים את הנחת האמיתית והעילוי נשמה בעולם שכולו טוב.

"ויגידו לו לאמר עוד יוסף וזי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים" (מז, כו)

אומר רבינו האלשיך הקדוש: די היה לומר שיוסף מושל בכל ארץ מצרים ובכלל זה נכללת הבשורה שהוא חי, אם כן לשם מה ציין הכתוב את שניהם?

אלא משמעות המילה "חיים" בעיני יעקב אבינו היא רוחנית, ש"צדיקים קרויים חיים ורשעים אף בחייהם קרויים מתים" (גמ' ברכות יח.).

ואם היו מספרים ליעקב שיוסף מושל בכל ארץ מצרים היה עולה בליבו החשש שהוא מתנהג כמצרי וזו תהיה בשורה רעה עבורו, ולכן סיפרו לו בתחילה שהוא "חי" – שנשאר בצדקותו ורק אח"כ את מעמדו שהוא מושל בכל ארץ מצרים.

כי מה שווים לאדם כל התארים והכיבודים בעולם הזה כשהוא ריקן מתורה ומצוות שהרי הם הם החברים האמיתיים שמלווים אותו בעולם הזה ויסנגרו עליו לאחר מותו.

"ויאמר יעקב אל פרעה ימי שלי מזורי שלושים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שלי

זילי..." (מז, ט)

בשעה שאמר יעקב לפרעה "מעט ורעים היו ימי שלי...", אמר לו הקב"ה: "אני מלטיח מעשיו ומלבן והחזרתי לך את דינה וגם את יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים? חייך שמניין המילים מ"ויאמר פרעה" עד בימי מגוריהם" (פס' ח-ט) שהם 33 יחסרו משנותיך ולא תחיה כחי יצחק אביך, שיצחק חי 180 שנה ויעקב 147 שנה.

ורואים אנו מכאן כמה צריך לדעת לקבל את הייסורים באהבה ושמחה ולא להתלונן שהרי יעקב אבינו רצה ליישב בשלווה כדי שיוכל לעסוק בתורה במנוחה, עם כל זאת נענש מאחר שהתלונן, והתקצרו מחייו 33 שנים שיכל לעסוק בהם בתורה. ולעולם נרגיל עצמנו לומר: "כל מה שעושה הקב"ה לטובה עושה".

(תורת הפרשה)

הירושה האמיתית

השקפת היהדות

סיפר הרה"ג יוסף טולדנו שליט"א, מעשה בחבר קיבוץ השומר הצעיר שנתבקש בשעת הללוית אביו ע"י החברא קדישא לומר קדיש לע"נ אביו, אך הוא שאלם בתמימות: "מה זה קדיש?" הביטו עליו בתמיהה, והראו לו בסידור מהיכן לומר, הוא הביט

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעלי"ט 8: 39-8: 41

כניסת שבת: 24: 4 יציאת שבת: 15: 5 יציאת שבת: 46: 5

בסידור ואמר שאינו יודע לקרוא בשפה זו... וכל המלווים עומדים ורואים והיתה הבושה נוראה והאדימו פניו, פתאום הוא ניגש נמרצות אל האלונקה וגילה את פני אביו והטיח בפניו: "אתה לא לימדת אותי מעולם מה זה קדיש ואיך אומרים אותו, תלך מהעולם בלי קדיש". וכיסה את פניו והחל לבכות וכל המלווים בכרו עמו.

אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה, לאותם הורים טועים שהותירו אחריהם ילדים בורים שאינם יודעים מאומה מיהדות וכל שכן שלא ידעו לומר קדיש לעילוי נשמתם.

וצריך כל בר דעת להבין כי הדבר החשוב ביותר שאדם יוריש לעצמו הוא צאצאים ההולכים בדרך התורה והמצוות, אשר רק בדרך זו יזכו את ההורים ויועילו לנשמתם אחרי 120 שנה – וזוהי הירושה האמיתית!!

ואם בעניין ירושות אנו עוסקים אי אפשר שלא להתייחס לשאלה המטרידה רבים, מדוע אין הבת יורשת בין הבנים? ומציגים זאת כ"הוכחה" למעמדה "הנחות" של האשה בתורה... מחשבה אשר היא בטעות יסודה. שכן הבורא יתברך חנן את האשה בטבעיים ובתכונות שונות מהאיש גם בנושא כסף וממון, שהרי אין דרכה לעסוק במסחר, היא אינה אחראית לעול הכספי של הבית אע"פ שהיא שותפה בו ואינה נוטה לנהל עסקים, מה שאין כן האיש.

לכן סודרה ירושת האב באופן המוצדק ביותר: לגבי מזונות וקיום החיים – הבת תמיד קודמת מפני שקשה לה לדאוג לעצמה יותר מהאיש. לכן בת קטנה ניזונה מהנכסים עד בגרותה אף אם עקב כך לא יישאר לבנים כלום, בנות גדולות מקבלות מהנכסים לצורך נדונייתן, בנות נשואות אינן נזקקות לכל זה באשר חובת כלכלתן מוטלת על בעליהן, אולם מעבר לזה הירושה הנותרת והנכסים למסחר מתחלקים בין הבנים מפני שזה רצונו של כל נפטר שבניו אחריו ימשיכו את מסחרו. וכבר העיר חכם אחד: בכל מקום מצינו ש"פלוגי ובניו בע"מ"... אבל "פלוגי ובנותיו בע"מ – לא שמענו.

אותה גישה אנו מוצאים גם בנשואה שמת בעלה, היא אינה יורשת אותו אבל מקבלת מזונות כל חייה, ודבר זה פשוט ביותר: כי רצון כל בעל שאשתו תמשיך לחיות בכבוד כפי שחייתה כשהיה עמה, אולם לתת לה רכוש שתלך ותינשא לאחר – אין אדם רוצה לטרוח בממון כדי שייהנה בו בעל אשתו. ואמר דוד המלך ע"ה: "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו" מכאן שאין בתורה משפט שאינו צודק.

אמנם זכותם של ההורים לשנות את הנ"ל ע"י שכותבים צוואה הלכתית בחייהם ואז יכולים לחלק כרצונם את רכושם כגון: לתת חלק שווה לבנים ולבנות וכו'.

הצוואה שנכתבה בחכמה

(המעשה התרחש באמריקה עם הרב הנקין)

מעשה שהיה

מעשה באדם עשיר ובעל נכסים רבים שרעייתו נפטרה ל"ע והשאירה

אחריה בן אחד. הצליח האיש להינשא בזיווג שני עם אשה שניהלה את הבית על מי מנוחות ובצורה הטובה ביותר ונולדו להם ארבעה ילדים, אלא שבעיה אחת העיבה על שלום הבית, האשה לא מצאה שפה משותפת עם בנו של בעלה ופיתחה נגדו רגשות לא חיוביים תוך שהיא מנשלת אותו מזכויותיהם של שאר הילדים, אחיו החורגים.

בערוב ימיו, חלה האיש את חוליו האחרון ואשתו רצתה לנשל את הבן גם מהירושה הגדולה ולכן היא נקטה בטכסיס מרושע מאוד. בכל פעם שהגיע הבן לבקר את אביו החולה, מנעה את כניסתו בתירוצים מתירוצים שונים, פעם אמרה שהאבא ישן וכניסתו תפריע לו, פעם התנצלה שיש ביקור רופאים וכיו"ב כך שהבן לא הצליח להיכנס ולו פעם אחת אל אביו שהיה כבר על ערש דווי. ומאידך היא ניגשה לבעלה והסיתה אותו נגד בנו באומרה: "שהנה אפילו עכשיו

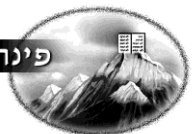
כשהנך במצב כה קשה, אין בנך מגיע לבקר אותך..." ובכך השתדלה להטות את לבבו שיכתוב את הירושה רק על שמם של ילדיהם המשותפים תוך נישולו המוחלט של בנו- שלו. לאחר מסכת לחצים שהפעילה עליו, לא היתה לבעל החולה כל ברירה. ולמרות שהבין כי אשתו נקטה בתכסיס כלשהוא, כתב וחתם בצוואה שלאחר 120 שנה הוא מוריש את נכסיו לילדיה של האשה ואת שמו של בנו לא הזכיר כלל, אף לא ברמו. לאחר שהאב נפטר שמע הבן כי אביו לא הזכירו כלל בצוואה ותפס מיד שידה של אימו החורגת היתה במעל. הוא ניגש אל הרב הנקין ושטח לפניו את צרתו הגדולה, תוך שהוא מתאר את האהבה ששררה בינו לבין אביו "לא יתכן שאבא ינשל אותי מהירושה, אלא אם כן אשתו התערבה והפעילה עליו לחצים" אמר לרב. הרב ששמע את הדברים התרשם כי דברי אמת הוא דובר ולאחר שהתבונן בצוואה הבטיח כי יטפל בעניין על הצד הטוב ביותר.

יום המשפט הגיע, השופט היה צריך לתת את הכרעתו בעניין הצוואה. הרב הנקין ביקש את רשות הדיבור והצביע בפני השופט על המילים החריגות שכתובות בצוואה שהאב מעניק את נכסיו "לאחר מאה ועשרים שנה" "בהלכה היהודית לא מקובל לכתוב מילים כאלו בצוואה או בכל קניין שהוא, ואם האב הכניס בכל זאת לנוסח הצוואה, אות ברור שהוא התכוון לרמוז שדעתו לא היתה נוחה מדברי השכנוע של אשתו ולפי דעתו הוא התכוון לומר שחלוקת הירושה תתבצע רק בעוד 120 שנה..." תדהמה אחזה בבני המשפחה למול טיעון שכזה היות והם התכוונו כבר לקבל לידיהם את הכסף. הרב הנקין האריך והביא בפני השופט דוגמאות נוספות ל"פנטז" שכזה של השחלת המילים לתוך טקסט במטרה לרמוז על דבר מסוים היות וכותב הצוואה נאלץ לעשות זאת מחוסר ברירה עקב לחץ מסיבי שהפעילו עליו..." השופט התרשם מנכונות הדברים והורה לעכב את ביצוע הצוואה עד לאחר 120 שנה... משהבינו בני המשפחה לאיזו צרה נקלעו פנו אל הבן במעמד השופט והציעו לו לקבל שווה בשווה מכספי אביו.

מששמע השופט את הצעת הנתבעים הבין שאכן היתה כאן מרמה גדולה וידה של האישה היתה במעל, והורה לתת לבן חלק כפול ומכופל בירושה שיצא כחלק שהיה ראוי לקבל כבכור על פי התורה.

הלכות גניבה גזילה [כ]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משה פרוטה בין מישראל בין מגוי, בין מגדול ובין מקטן (שו"ע חו"מ סי' שמח ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).

גזל בצוואות וירושות [א]

ב. ראוי ורצוי שיכתוב אדם צוואה בהגיעו לזקנה על מנת להבטיח כיצד ינהגו בניו ובנותיו אחריו וכיצד יתחלקו בנכסיו (חיים וחסד לגר"א פנחסי פ"כה) וזהו סגולה לאריכות ימים ושנים (נאמרות הקודש לרבי מלכותאויטש ח"ד ע"מ ע"ג).

ג. אדם שנפטר ולא השאיר אחריו צוואה כיצד לחלק את רכושו בין היורשים, צריכים בניו ובנותיו ללכת לבית הדין הרבני כדי שיפסקו להם את סדר הירושה ע"פ תורתנו הקדושה (ק. ילקו"י לגאון רש"ל יחזק יוסף חו"מ סי' רעו ס"א, פסקי משה פ"ג) ואסור ללכת לבית המשפט שיחלק את הרכוש בין היורשים לפי שהוא מחלק כדיני הגויים, והמקבל ממון בתביעה בבית המשפט במקום שעל פי ההלכה לא מגיע לו עובר בגזל (שו"ת יח"ד לגאון הרש"ל עובדיה יוסף ח"ד סי' סה, דיני ממונות לגר"ע זצ"ל ח"ג ס"ה פ"ב ס"א, חקת משפט לז תגזול לגר"א פ"ד ס"מב, ואין למו מכשול לגר"א ישראל ח"ט פ"ג ס"ג).

ד. סדר חלוקת רכושו של אדם אחר מותו ע"פ התורה כשלא השאיר אחריו צוואה:

* אין אישה יורשת את בעלה, אלא גובה את כתובתה מן הירושה ויוצאת מהבית אין לא גובת ותישאיר לגור כל ימי אלמנותה בבית ותהא ניזונת מנכסים ושאר העניינים כמו שהיתה רגילה בחיי

בעלה (ש"ע אבה"ע סי' נג ס"א – ג סי' לד ס"א, ש"ע המקור לראיית ח"ח חו"מ עמ' קלט) .

* הבעל יורש את אשתו בכל נכסיה והוא קודם לכל בירושה [ואם אין לה בעל, בניה יורשים אותה להלן] (ש"ע אבה"ע סי' נז ס"א, סי' ז ס"א ש"ע המקור לראיית סי' ריט ס"ד).

* אם יש בנים רק הם יורשים בלבד אע"פ שיש בנות (ש"ע חו"מ סי' רעו ס"א) ואם הבנים נפטרו ר"ל אבל יש להם בנים או בנות הם יורשים (ס).

* אם אין בנים [ולא זרע לבנים] הבנות יורשות (ש"ע ס) ואם נפטרו ויש להם בנים או בנות הם יורשים (ס).

* אם אין גם בנות תחזור הירושה לאביו של הנפטר (ס).

* אם אביו של הנפטר אינו בין החיים תתחלק הירושה בין אחיו של הנפטר, ואם נפטרו תתחלק בין הצאצאים שלהם (ס).

* אם אין לנפטר אחים תתחלק הירושה בין אחיותיו של הנפטר, ואם הם נפטרו אזי תתחלק לצאצאים שלהם (ש"ע ס) ועיין בש"ע ס חו"מ סי' רעו לאופנים נוספים שמוצאים ס).

ה. אם יש בן בכור בין הבנים נוטל פי שניים מנכסי אביו.

לדוגמא: הניח האב חמש בנים ואחד מהם בכור, מחלקים את הירושה ל-6 היות והבכור נוטל 2 חלקי 6 מהירושה והשאר נוטלים כ"א 1 חלקי 6 (ש"ע חו"מ סי' רעז ס"א).

ו. בכור האמור הינו הילד הראשון שנולד לאביו והוא בן (ש"ע ס"ח) אפילו שנולד אחרי נפל (ס ס"ו). ודווקא כשנולד בלידה רגילה, אבל בכור שנולד בניתוח קיסרי או בכור שנולד אחרי מות אביו

אינו יורש פי שניים (ש"ע חו"מ סי' רעז ס"ג וס"ז).

ז. אין הבכור נוטל פי שניים אלא בנכסי האב אבל לא בנכסי האם (ש"ע סי' רעה ס"א).

ח. אין הבכור נוטל פי שניים אלא בנכסים המוחזקים אצלו ולא בנכסים הראויים לבוא אחרי הפטירה (ש"ע סי' רעה ס"ג).

דוגמאות: "נכסים המוחזקים" – דירה, מכונית, כסף מזומן בביתו וכדו' נוטל פי שניים.

"נכסים הראויים" – חובות שחייבים לאב (ש"ע סי' רעה ס"ז) כסף שהופקד בבנקים, תוכניות חיסכון וכדו' נוטל כשאר האחים (ש"ע יצי"א ח"ח חו"מ סי' ה, ק. ילקו"י חו"מ סי' רעו ס"ה).

הטעם: לכסף שהופקד בבנק ותוכניות חיסכון שהרי אלה סכומים שהבנק חייב לאב ולכן הם בכלל נכסים הראויים כדין חובות שחייבים לאבא (ט.ז).

ט. לפי התורה הקדושה ולפי ההלכה כשאין צוואה אין הבנות יורשות את האב אלא הבנים, אך כשהולכים לבית הדין לממש זאת הבנות צריכות לחתום על "כתב ויתור" [מאחר וע"פ בית המשפט הרכוש היה צריך להתחלק שווה בשווה בין כל הבנים והבנות] במקרה כזה יכולים הבנים לוותר מחלקם לטובת הבנות אם ירצו בכך כדי שייטלו עמהם בירושה ויעשו זאת בבית הדין וב"קנין".

מצד שני יכולים הבנים לעמוד על זכותם להיות יורשים יחידים ע"פ זכותם מהתורה ואז צריכות הבנות לחתום על כתב ויתור לחלקם [שמקנה ע"פ חוק ובניגוד לתורה] אלא שיכולות הבנות לתבוע פיצוי על חתימתן עד 10% מהחלק שהיה מגיע להם לפי חוק המדינה (ובקנין האמור) (ש"ע יח"ד סי' סה, ש"ע יצי"א ח"ט חו"מ סי' ח ע"מ תלז, דיני ממונות ש"ה פ"ב ס"ג, חקת משפט ס"א פ"א ס"מב, ואין למו מכשול, ק. ילקו"י חו"מ סי' רעו ס"א).

י. מאחר והחלוקה האמורה גורמת למריבות וחיכוכים בין בני המשפחה וכדי לשמור על שלום המשפחה, ראוי שהאב והאם יכתבו צוואה ויחלקו את רכושם בין הבנים והבנות כרצונם [וכפי שנפרט בעלון הבא בס"ד בל"ג בצורה שתופסת ע"פ ההלכה] (פתחי חושן פ"א ס"ד וס"מה, פסקי משה פ"ג ס"ו).

יא. העורך צוואה אצל עו"ד וכותב בה "אני מוריש אחרי מותי" (ש"ע חו"מ סי' רפא פ"ה, ז ס"ד ס"ק 7) או כותב "אני נותן לאחר מותי", "אני מצווה לתת אחרי מותי" וכדו' [היינו שנתינת הירושה תהיה אחרי המיתה] ופרט את סדר חלוקת הירושה כרצונו- הצוואה בטלה והירושה תתחלק כאמור בתורה [היינו הבנים יורשים ולא הבנות, בכור נוטל פי 2 וכדו'] (גשר החיים לגר"מ טוקלינסקי ח"א פ"א, פתחי חושן לגר"מ זכריה פ"ד ס"ק יב).

הטעם: אין האדם בעלים על רכושו לאחר מותו (גמ' ז"ב קלו. זכרש"ס, משפטי התורה ח"ג סי' לא) ועוד שמתנה על מה שכתוב בתורה [לסדר החלוקה] (גמ' שם קל, דיני ממונות ח"ג ש"ה פ"ג ס"ב).

הודעה חשובה וחשובה

עלון האיחוד רוצה להוציא בס"ד בל"ג את שטר "היתר עיסקא" לחלוקה לבתי הכנסת בחינם אך נמנע מסיבות תקציביות, המעוניין לשלם את עלות ההדפסה יוכל להנציח ולהקדיש לברכה \ע"נ הצלחה על השטר לפנות לטל: 08-8644452

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com